

Ekonomske okolnosti dece iz deset zemalja

Stiven Kenedi, Piter Vajtford i Džonatan Bredšou*

Države ugovornice priznaju pravo svakog deteta na životni standard koji odgovara detetovom fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju. (Član 27 Konvencije o pravima deteta Ujedinjenih Nacija)**

... deca moraju biti na prvom mestu, jer su deca naša najsvetija dužnost. Osim toga, u njihovim je rukama ključ naše budućnosti u sasvim praktičnom smislu. Upravo njihove ideje i njihova domišljatost pomoći će nam da rešimo probleme kao što su bolesti, glad i ugrožavanje životne sredine, i njihove ideje i vrednosti oblikovaće budući karakter i kulturu naše nacije. Treba da učinimo sve što možemo da omogućimo deci da uživaju u svom detinjstvu, u okruženju bezbednog porodičnog života punog ljubavi. Na taj način deca mogu u potpunosti razviti svoje potencijale, izrasti u odgovorne odrasle osobe i postati dobri roditelji kada na njih dođe red. (Margaret Tačer, Društvo Džordž Tomas (George Thomas Society), govor na inauguraciji, 17 januar 1990)

Uvod

Protekle decenije ispoljavano je sve više zabrinutosti u vezi sa relativnim ekonomskim položajem dece u razvijenim zemljama. Na primer, u prošlosti je Fondacija za decu Ujedinjenih Nacija (*United Nations Children's Fund*) usmeravala pažnju na položaj dece u zemljama Trećeg sveta. Međutim, krajem 1980-tih u Fondaciji se javila uznemirenost da su 'promene na tržištima radnom snagom, uslovima životne sredine, strukturi porodice, unutrašnjim i međunarodnim migracijama, organizaciji društva i drugim aspektima života... (možda prouzrokovale) nove i suptilnije oblike nemaštine' (citirano u Bradshaw, 1990, p.1) u industrijskim društvima, i preduzeto je ispitivanje dečijeg siromaštva i nemaštine u industrijalizovanim društvima, uključujući Veliku Britaniju.

Slična zabrinutost ispoljena je i na drugim mestima - ali naročito u zemljama engleskog govornog područja. Izveštaj Fondaciji za decu UN koji je sproveden u Velikoj Britaniji (Bradshaw, 1990) i njegov nastavak (Kumar, 1993), obelodanio je da britanska deca, suprotno političkoj retorici, nisu bila na prvom mestu tokom 1980-tih. Zapravo se između 1979 i 1991/92 procenat dece koja žive u porodicama sa prihodima ispod 50 odsto od prosečnih (nakon odbijanja troškova stanovanja) povećao za 36 odsto (Odeljenje za socijalnu zaštitu, 1994). U Sjedinjenim Američkim Državama, Preston (Preston, 1984) je u poznatom članku tvrdio da su lične i državne odluke dramatično promenile starosni profil blagostanja, tako da su se uslovi za decu pogoršali a za starije poboljšali. Preston se poziva na zvanične procene da je povećano siromaštvo onih ispod 13 godina sa 16 odsto u 1970-oj na više od 20 odsto u 1982-oj, dok je za one sa 65 i više godina smanjeno sa 25 na 15 odsto. Nešto skorije, Hejvmen i Vulf (Haveman & Wolf) navode da je 'briga nacije za dobrobit, obrazovanje i razvoj njene dece ponovo u porastu, i dostiže nivo koji nije zapamćen barem od 1950-tih' (1993, p. 153).

U Australiji, Sonders i Vajtford (Saunders & Whiteford, 1987) procenjuju da se novčano siromaštvo zavisne dece povećalo sa 6 odsto u 1966 na oko 20 odsto u 1986 (mada je nakon toga ublaženo vladinim reformama dečijeg siromaštva). U Irskoj je u

---

* Steven Kennedy, Peter Whiteford & Jonathan Bradshaw, "The Economic Circumstances of Children in Ten Countries", iz Brannen, J & M. O'Brien, eds. *Children in Families: Research and Policy*, London: The Falmer Press, 1996: 145-171 (prim. prev.)

** Prevod ovog člana Konvencije preuzet je iz: *Prava deteta i Konvencija o pravima deteta*, (priredila i prevela Nevena Vuckovic Šahovic), Jugoslovenski centar za prava deteta, Beograd, 2001 (prim. prev.)

“Prikazu raspodele prihoda, siromaštva i korišćenja državnih službi” (Survey of Income Distribution, Poverty and Usage of State Services, 1987) ustanovljeno da se porodice sa decom suočavaju sa većom opasnošću od siromaštva nego druga domaćinstva (Ekspertska radna grupa, 1993). U ostalim zemljama Evropske Unije, takođe postoji sve izraženija svest o takvim promenama kada su združeni niski prihodi i nezaštićena populacija, što je okarakterisano kao porast ‘nove sirotinje’ (Room, Lawson, & Laczko, 1989; Laczko, 1990).

Iako se konkretni faktori koji su povezani sa ovim razvojem razlikuju od zemlje do zemlje, izgleda da postoji više opštih zajedničkih uticaja. Ovi obuhvataju povećanje broja jednoroditeljskih porodica među stanovništvom i njihovog oslanjanja na beneficije ili socijalnu pomoć koje se dodeljuju na osnovu proveravanja imovinskog stanja, kao i porast nivoa nezaposlenosti među porodicama sa decom. Tržišta rada su se promenila, povećana je mera zapošljavanja sa skraćenim radnim vremenom i povremenih i atipičnih zaposlenja. Takođe je nagovešteno da je povećanje procenta porodica u kojima dvoje zarađuje dovelo do produbljivanja jaza između tih grupa i porodica sa niskim primanjima u kojima zarađuje jedna osoba ili nijedna (Cantillon, 1994). U isto vreme, relativni ekonomski položaj starijih ljudi je u proseku poboljšán, zahvaljujući unapređenju državnog penzijskog sistema i porastu prihoda od stručnih i privatnih penzija.

Sugerise se da ovakav razvoj može dovesti do mogućih međugeneracijskih konflikta oko resursa, naročito pošto će demografsko starenje populacije iziskivati dalje prebacivanje ukupnih sredstava ka starijem stanovništvu. Tompson (Tompson, 1989) tvrdi da ‘savremene države blagostanja ne uspevaju da postupaju nepristrasno tokom vremena... nesposobnost ili nesklonost da pravedno uredi međugeneracijske razmene danas se razotkriva u takvoj meri, da održavani konsenzus oko kolektivnih socijalnih programa može biti ozbiljno ugrožen... Sumnja se da su ukupni državni rashodi za besplatne ili subvencionisane usluge prebačeni iz sfera koje najviše koriste mladima u one koje idu naruku starima’ (str. 35, 44).¹

Ova pitanja su nesumnjivo od velikog značaja u raspravama koje se tiču budućeg razvoja državnih politika razvijenih zemalja. Ovo poglavlje treba da doprinese toj aktuelnoj debati time što će pružiti analizu ekonomskih prilika dece u deset razvijenih zemalja - Australiji, Kanadi, Francuskoj, (Saveznoj Republici) Nemačkoj, Italiji, Luksemburgu, Holandiji, Švedskoj, Velikoj Britaniji, i Sjedinjenim Američkim Državama - koristeći podatke Luksemburške studije prihoda (*Luxembourg Income Study - LIS*). Prvo ćemo predstaviti analize poredeći nivo i raspodelu porodičnih raspoloživih gotovinskih prihoda deci u deset zemalja. Međutim, na materijalno blagostanje dece (i drugih grupa stanovništva) mogu uticati brojni faktori, od kojih ne moraju svi biti ‘vidljivi’ u standardnim analizama raspoloživih gotovinskih prihoda. Stoga ćemo u drugom delu ovog poglavlja prikazati rezultate zasnovane na konceptu prihoda koji obuhvata vrednost ‘bezgotovinskih’ beneficija. To su beneficije koje obezbeđuju vlade u obliku zdravstvenih i obrazovnih programa, poslodavci u vidu uplaćivanja zdravstvenog osiguranja, i beneficije koje se izvlače na osnovu posedovanja stambenog prostora. Analizira se nivo i raspodela tog šireg opsega resursa, koristeći iste metode koje su primenjene za podatke o prihodima, i procenjuje se delovanje upotrebe ovog merila životnog standarda na ekonomski položaj dece. U poslednjem odeljku izvlače se najvažnije implikacije naših nalaza i dovode u vezu sa prethodnom uvodnom raspravom.

Merenje životnog standarda

Kako se životni standard dece može porediti od društva do društva? Prvo pitanje koje iz toga proizlazi odnosi se na značenje termina ‘životni standard’. Kao i u većini prethodnih komparativnih analiza, i nas interesuje materijalni životni standard. Iako neki možda smatraju da je to previše usko fokusiranje, čak i ta ograničena definicija sadrži mnoge kompleksnosti. Zajednička tema većem delu komparativne literature o životnom standardu je mera u kojoj na međunarodna poređenja mogu uticati prividno nevažni metodološki ili tehnički izbori (vidi na primer Atkinson, 1990; Whiteford & Kennedy, 1995). Kritičko ispitivanje tih problema prevazilazi okvire ovog poglavlja (vidi predstojeći Whiteford,

Kennedy & Bradshaw), ali važno je naglasiti da, s obzirom na ovu nepouzdanost, rezultate koji su prikazani niže treba smatrati široko indikativnim a ne definitivnim za relativne okolnosti dece u različitim zemljama.

U ovoj analizi je primenjena metodologija koju koristi Odeljenje za socijalnu zaštitu Velike Britanije u svom serijalu *Domaćinstva sa prihodima ispod proseka (Households Below Average Income - HBAI, Department of Social Security, 1990; 1992; 1993; 1994)*. Pristup HBAI je konceptualno sličan metodama primenjenim u prethodnim studijama u kojima su korišćeni LIS podaci. Pošto smo to naveli, treba reći i da HBAI pristup ima više osobenih karakteristika. One se odnose na jedinicu analize, jedinice za koje se uzima da imaju udružene prihode, jedinicu koja se koristi pri opisivanju rezultata, skale ekvivalentnosti koje se koriste za podešavanje različitih potreba u različitim jedinicama, i relativni standard prihoda. Njih ćemo sada ukratko opisati.

Jedinica prihoda i jedinica analize

U HBAI pristupu uzima se da je jedinica koja deli prihode domaćinstvo. Izbor domaćinstva kao jedinice koja deli prihode znači da se pretpostavlja da, na primer, deca koja nisu zavisna a koja žive sa svojim roditeljima ili stariji ljudi koji žive sa svojom odraslom decom imaju koristi od zajedničke potrošnje i da u izvesnoj meri učestvuju u njihovim prihodima.² Iako se u HBAI pristupu pretpostavlja da se prihodi dele među članovima domaćinstva, jedinica čija se dobrobit analizira je individua.

Skale ekvivalentnosti

Svi donji rezultati izraženi su s obzirom na 'ekvivalentni prihod'. Ekvivalentni prihod je prihod koji se podešava da bi se uzele u obzir relativne potrebe članova domaćinstva koji dele taj prihod. Skale ekvivalentnosti koje se koriste u donjim analizama razvio je Meklements (McClements, 1977) i one su bile predmet brojnih kritika. (Muellbauer, 1979; Bardsley & McRae, 1982; Townsend, 1991). Međutim, nijedne skale ekvivalentnosti ne zahtevaju opšte prihvatanje (Whiteford, 1985), a Meklementsove skale nisu tako ekstremne u poređenju sa drugim skalama (Odeljenje za socijalnu zaštitu, 1992). Spomenuvši to, treba naglasiti da poređenja životnih standarda na međunarodnom nivou mogu biti veoma osetljiva na izbor skale ekvivalentnosti (Buhmann *et al.*, 1988).

Tabela 11.1: Prosečni prihodi dece upoređeni sa prosečnim prihodima stanovništva, po grupama, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

	Prosečni prihodi kao postotak prosečnih prihoda ¹ ukupne populacije		Raspon ²	Džini koeficijent	
	Sva deca	Najniži kvintil dece	Najviši kvintil dece		
Australija	88	38	158	4.2	0.29
Kanada	89	40	155	3.9	0.26
Francuska	92	45	171	3.8	0.28
Nemačka	89	51	150	2.9	0.23
Italija	94	41	176	4.3	0.31
Luksemburg	91	55	158	2.9	0.23

Beleške:

¹ Ovo su srednje vrednosti plus-minus 5 odsto za svaku grupu dece i za ukupnu populaciju.

² Raspon je zaokružena srednja vrednost najvišeg kvintila podeljeno sa zaokruženom srednjom vrednošću najnižeg kvintila.

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Holandija	87	49	144	2.9	0.22
Švedska	99	63	138	2.2	0.16
Velika Britanija	89	39	160	4.1	0.28
Sjedinjene Američke Države	83	27	165	6.1	0.33

Siromaštvo, relativni niski prihodi i merila dobrobiti

U komparativnoj literaturi o raspodeli prihoda preovlađuje proučavanje siromaštva. Rezultati prikazani niže tesno su povezani s tom literaturom, time što procenjuju proporciju dečije populacije u različitim zemljama sa prihodima ispod raznih fragmenata prosečnih prihoda. Ipak, radi pružanja obuhvatnijeg prikaza dečije dobrobiti, donja analiza koristi dodatna relativna merila, uključujući prosečne porodične prihode dece kao procenat srednje vrednosti prihoda stanovništva u celini, i merila neujednačenosti prihoda uključujući džini (Gini) koeficijent.

Podaci LIS-a

Sve do nedavno, poređenja raspodele prihoda na međunarodnom nivou bila su izrazito ograničena usled nedostatka podataka koji bi se zaista mogli porediti. To je u priličnoj meri otklonjeno razvojem baze podataka Luksemburške studije prihoda (LIS) sve od 1983, i obavljanjem niza opšte uporedivih anketa o prihodima u Centru za proučavanje stanovništva, siromaštva i politike (*Centre for Population, Poverty and Policy Studies*) u Valferdangeu (Walferdange), u Luksemburgu.

U analizi koja je prikazana niže, obuhvaćene su zemlje Evropske Unije (EU) - Velika Britanija, Francuska, (Zapadna) Nemačka, Italija, Luksemburg i Holandija, a analizirane zemlje izvan Evropske Unije su Australija, Kanada, Švedska i Sjedinjene Američke Države. Ankete obuhvaćene LIS serijom datiraju od 1984 u Francuskoj i Nemačkoj, do 1987 u Holandiji, Kanadi i Švedskoj.³

Deca i raspoloživi gotovinski prihodi domaćinstva

Prva serija rezultata ove analize prikazana je u tabeli 11.1, u kojoj se poredi prosečni porodični raspoloživi gotovinski prihodi sve dece u svakoj zemlji.⁴ Prosečni prihodi dece su u svakom pojedinom slučaju podeljeni sa prosečnim prihodima ukupnog stanovništva, da bi se dobila standardna mera za sve zemlje.⁵ U proseku, deci su na raspolaganju najveći relativni porodični prihodi u Švedskoj, a najniži u Sjedinjenim Američkim Državama. Za ostale zemlje rezultati su približniji. Ipak, ove srednje vrednosti obuhvataju različite raspodele. Deca u porodicama sa niskim prihodima najimućnija su u Švedskoj i Luksemburgu, a najsiromašnija u Sjedinjenim Američkim Državama. Najimućniji kvintil dece ima najbolji relativni položaj u Italiji i Francuskoj, a najgori u Švedskoj.

Neujednačenost prihoda među decom meri se poređenjem raspona prihoda i džini koeficijenta. Raspon prihoda proračunava se kao odnos prosečnog prihoda najbogatijeg kvintila dece prema onom najsiromašnijeg kvintila. Prema oba merila, Sjedinjene Američke Države imaju daleko najveći nivo neujednačenosti prihoda, nakon čega sledi Italija, Australija i Velika Britanija. Neujednačenost porodičnih prihoda dece niska je u Nemačkoj, Luksemburgu i Holandiji, a veoma niska u Švedskoj (tabela 11.1).

U tabeli 11.2 prikazano je kako deca u proseku žive u različitim tipovima porodica sa oba roditelja. Na primer, u svim zemljama prosečni porodični prihodi opadaju sa brojnošću dece, dok je raskorak između velikih i malih porodica najveći u SAD, Italiji i Australiji, a najmanji u Luksemburgu. Broj ljudi u domaćinstvu koji zarađuju takođe ima značajan uticaj na relativni status, i razlika između dece iz porodica u kojima niko ne radi i porodica u kojima

radi dvoje ili više odraslih, najveća je u Australiji, SAD i Kanadi. Ta razlika je najmanja u Nemačkoj, ali to je posledica naizgled izrazito visokih prosečnih prihoda bračnih parova koji ne zarađuju. Možemo isto tako primetiti da su bračni parovi sa jednim primanjem u proseku u najboljem položaju u Velikoj Britaniji, dok su deca iz porodica u kojima dvoje zarađuje relativno najmućnija u Italiji, Velikoj Britaniji i Francuskoj. Takođe je upadljivo da u Nemačkoj i Sjedinjenim Američkim Državama porodice sa dva dohotka imaju manje raspoložive gotovinske prihode od prosečnog stanovništva. Postoje i razlike u zavisnosti od starosti najmlađeg zavisnog deteta u porodici, iako one nisu tako velike kao razlike koje su povezane sa brojem dece ili brojem osoba koje zarađuju. U većini zemalja, porodice sa predškolskom decom u proseku nisu tako dobrostojeće kao porodice bez te dece, verovatno zbog učinka učestvovanja majki u radnoj snazi. Te razlike su najizraženije u Velikoj Britaniji i SAD, a najmanje u Nemačkoj i Švedskoj. Može se takođe uočiti da su u Italiji, Luksemburgu i Holandiji porodice sa mlađom decom u proseku naizgled imućnije, što je teško objasniti.

U tabeli 11.3 može se videti da u svim zemljama deca iz porodica samohranih roditelja u proseku znatno lošije stoje nego ona iz drugih porodica sa decom, s tim što je razlika najveća u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi i Australiji, a najmanja u Italiji, Luksemburgu i Švedskoj. Međutim, zanimljivo je primetiti da je, izuzev Francuske, Nemačke, Italije i SAD, procenjeno da su deca samohranih roditelja koji rade imućnija od bračnih parova koji ne zarađuju. Ta razlika je najizrazitija u Velikoj Britaniji, gde je procenjeno da deca koja žive sa samohranim nezaposlenim roditeljima imaju ekvivalentne prihode skoro 50 odsto veće od dece sa oba nezaposlena roditelja. Nije neobično je to što su deca sa samohranim zaposlenim roditeljima bez razlike imućnija od dece čiji roditelji ne rade. Razlika između dece sa zaposlenim i nezaposlenim samohranim roditeljima najveća je u SAD i Italiji, iako su u SAD deca sa zaposlenim roditeljima u relativno lošijem položaju nego u drugim zemljama, dok su deca sa samohranim zaposlenim roditeljima u srazmerno najboljem položaju u Italiji.

Samohrani roditelji sa barem jednim predškolskim detetom imaju niže prosečne prihode od onih sa starijom decom. Ipak, razlika je veća kad su u pitanju samohrani roditelji nego bračni parovi. Holandija je opet iznimni slučaj, gde su samohrani roditelji sa predškolskim detetom naizgled znatno imućniji od onih sa starijom decom.

Tabela 11.2: Prosečni prihodi dece iz porodica sa oba roditelja kao postotak prosečnih prihoda stanovništva, prema broju dece, broju zaposlenih i starosti najmlađeg deteta, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Tip porodice i starost najmlađeg zavisnog deteta

	Bračni par, 1 dete	Bračni par, 2 deteta	Bračni par, 3+ deteta	Bračni par nezaposleni	Bračni par 1 zaposleni
	Bračni par, 2+ zaposlenih		Bračni par dete < 6	Bračni par dete > 6	
Australija					
Kanada					
Francuska					
Nemačka					
Italija					
Luksemburg					
Holandija					
Švedska					
Velika Britanija					
Sjedinjene Američke Države					

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Tabela 11.3: Prosečni prihodi dece u porodicama samohranih roditelja prema broju zaposlenih i starosti najmlađeg zavisnog deteta, kao postotak prosečnih prihoda, u

odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Prosečni prihodi kao % ukupnih prosečnih prihoda

Svi samohrani roditelji	Bez zaposlenih	Jedan ili više zaposlenih	Samohrani roditelj, dete < 6
------------------------------------	---------------------------	--------------------------------------	--

Australija

Kanada

Francuska

Nemačka

Italija

Luksemburg

Holandija

Švedska

Velika Britanija

Sjedinjene Američke Države

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Tabela 11.4: Procenat dece iz porodica sa prihodima ispod fragmenta prosečnih prihoda, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Odsto od prosečnih prihoda

40%   50%   60%

Australija

Kanada

Francuska

Nemačka

Italija

Luksemburg

Holandija

Švedska

Velika Britanija

Sjedinjene Američke Države

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Tabela 11.5: Procenat dece iz porodica sa prihodima ispod 50 odsto od prosečnih prihoda, po tipu porodice, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Tip porodice

**Bračni par,   Bračni par,   Bračni par,   Samohrani
1 dete 2 deteta   3+ deteta   roditelj**

Australija

Kanada

Francuska

Nemačka

Italija

Luksemburg¹

Holandija

Švedska

Velika Britanija

Sjedinjene Američke Države

Beleška: ¹ Podložno velikim relativnim standardnim greškama

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Tabela 11.6: Procenat dece iz porodica sa prihodima ispod 50 odsto od prosečnih prihoda, prema broju zaposlenih, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Tip porodice i broj zaposlenih

Bračni par, nezaposleni	Bračni par, 1 zaposlen	Bračni par, 2+ zaposlenih	Samohrani roditelj, nezaposlen
--	---	--	---

Samohrani roditelj,
1+ zaposlenih

Australija
Kanada
Francuska
Nemačka
Italija
Luksemburg
Holandija
Švedska
Velika Britanija
Sjedinjene Američke Države

Beleška: Podložno veoma velikim relativnim standardnim greškama
Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Tabela 11.7: Procenat dece iz porodica sa prihodima ispod 50 odsto od prosečnih prihoda, prema tipu porodice i starosti najmlađeg deteta, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Tip porodice i starost najmlađeg zavisnog deteta

Bračni par, dete < 6	Bračni par, dete > 6	Samohrani roditelj, dete < 6	Samohrani roditelj, dete > 6
--	--	--	--

Australija
Kanada
Francuska
Nemačka
Italija
Luksemburg
Holandija
Švedska
Velika Britanija
Sjedinjene Američke Države

Beleška: Podložno veoma velikim relativnim standardnim greškama
Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Siromaštvo dece

Tabele od 11.4 do 11.7 prikazuju pojednosto proporcija dece sa niskim porodičnim gotovinskim prihodima. U tabeli 11.4 prikazani su procenti dece ispod tri "praga siromaštva" - 40, 50 i 60 odsto od prosečnih prihoda. Najupečatljiviji rezultat je da je mera siromaštva, ma koji je prag u pitanju, daleko veća u Sjedinjenim Američkim Državama nego u bilo kojoj drugoj zemlji. Proporcije ispod 40 i 50 odsto od prosečnih prihoda su takođe znatno veće u Australiji, Kanadi, Velikoj Britaniji, Italiji i Francuskoj nego u ostalim zemljama. Čini se da je mera siromaštva među decom izrazito manja u Švedskoj nego u drugim zemljama.

Evropska Komisija je nedavno usvojila radnu definiciju 'društvene isključenosti' kao manje od prosečne polovine prosečnog nacionalnog dohotka (*European Commission*, 1993). Stoga tabele od 11.5 do 11.7 pokazuju proporcije siromašne dece iz različitih tipova porodica na osnovu postavljanja praga siromaštva na 50 odsto od prosečnog prihoda. Kao

što se da očekivati iz prethodnih rezultata, izgleda da se siromaštvo izrazito uvećava sa brojnošću dece i po pravilu je daleko veće među samohranim roditeljima nego u porodicama sa oba roditelja, mada ima izuzetaka. Iako mera siromaštva značajno varira od zemlje do zemlje i od jednog do drugog tipa domaćinstva, postoji više obrazaca koje možemo spomenuti. Na primer, dok je u Nemačkoj relativno mala proporcija ukupne dece sa ekvivalentnim prihodima nižim od 50 odsto od prosečnih, poprilična je stopa siromaštva samohranih roditelja, te je za njih verovatnoća četiri puta veća nego za svu decu u proseku da će imati prihode ispod polovine od prosečnih. Opet su ekonomske prilike povezane sa brojem zaposlenih, dok je opasnost od siromaštva naročito velika za bračne parove koji ne rade. Takođe je upadljivo to da skoro polovina svih zaposlenih samohranih roditelja u SAD ima prihode ispod 50 odsto od prosečnih, dok je odgovarajuća brojka za Švedsku samo 2 odsto.

Mogu se napraviti mnoga poređenja između tipova porodica ili zemalja, ali je glavna implikacija ovih i prethodnih rezultata to da očigledno postoje veoma značajne razlike u relativnim ekonomskim okolnostima dece u različitim zemljama. U okviru te raznolikosti postoje neki zajednički obrasci - kao što su oni koji se tiču broja dece, broja prisutnih roditelja, broja zaposlenih, i prisustva mlađe dece - ali čak i da je tako, postoje upadljivi izuzeci tih obrazaca koje je teško objasniti.

Siromaštvo dece i starijih ljudi

U uvodu smo ukazali na sve bučnije debate koje se tiču nepravednosti u međugeneracijskim razmenama. Sistemi socijalnog staranja po pravilu nastoje da usklade više različitih ciljeva (kao što su raspoređivanje prihoda na ceo životni ciklus, pružanje zaštite od izvesnih eventualnosti, ili omogućavanje individualne nezavisnosti), ali se poslednjih godina zahtevi za boljim 'usmeravanjem' troškova socijalnog staranja (vidi, na primer, Odeljenje za zdravstvo i socijalnu zaštitu, 1985) često tumače kao da se predlaže davanje većeg prioriteta cilju ublažavanja siromaštva (ali vidi Atkinson, 1993, za raspravu o odnosu između usmeravanja i ublažavanja siromaštva. Vidi takođe Hills, 1993). Ako zauzmemo donekle ograničeno stanovište da je ublažavanje siromaštva prevashodni cilj politike socijalnog staranja, onda se to može shvatiti kao da implicira da se stepen 'posvećenosti' određene države blagostanja (*Welfare State*) dobrobiti različitih grupa stanovništva može izmeriti upoređivanjem tih grupa u pogledu mere siromaštva. Stoga u ovom odeljku poredimo stope siromaštva dece i starijih ljudi.

'Starije ljude' smo ovde definisali kao one koji su prešli važeću starosnu granicu za državnu penziju u Velikoj Britaniji (65 godina za muškarce, 60 za žene).⁶ Donji dijagrami od 11.1 do 11.10 prikazuju za svaku zemlju procenat dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva ispod tri praga - 40, 50 i 60 odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda. U Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama deca su očigledno u većoj opasnosti od siromaštva nego stariji ljudi. Stope siromaštva su takođe više za decu u Francuskoj, Holandiji, i Kanadi (gde je prag na 40 ili 50 odsto). Nasuprot tome, stariji ljudi su u većoj opasnosti od siromaštva u Luksemburgu, a u Australiji je za veliki procenat starijih ljudi daleko verovatnije nego za decu da su siromašni (prag je najmanje na 50 i 60 odsto). Međutim, u Nemačkoj, Italiji i Švedskoj, variranje stopa siromaštva između tih grupa je daleko manje nego u drugim zemljama. Prema tome, na osnovu donekle ograničenog kriterijuma ublažavanja siromaštva, ispostavlja se da se tvrdnja, da države blagostanja ne uspevaju da nepristrasno postupaju sa različitim generacijama, ne može univerzalno primeniti.

Odsto ispod praga siromaštva

60
50
40
30
20

10
0
40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.1: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Velika Britanija, 1986

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva
60
50
40
30
20
10
0
40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.2: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Sjedinjene Američke Države, 1986

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva
60
50
40
30
20
10
0
40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.3: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Francuska, 1984

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva
60
50
40
30
20
10
0
40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.4: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Holandija, 1987

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.
Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva

60
50
40
30
20
10
0

40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.5: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Kanada, 1987

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.
Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva

60
50
40
30
20
10
0

40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.6: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Zapadna Nemačka, 1984

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.
Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva

60
50
40
30
20
10
0

40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.7: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Italija, 1986

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.
Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva

60
50
40

30
20
10
0

40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.8: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Švedska, 1987

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva

60
50
40
30
20
10
0

40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.9: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Australija, 1985-6

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Odsto ispod praga siromaštva

60
50
40
30
20
10
0

40 50 60
Odsto od srednje vrednosti ekvivalentnog prihoda
Deca Stariji ljudi Ukupno stanovništvo

Dijagram 11.10: Siromaštvo dece, starijih ljudi i ukupnog stanovništva, za tri granice siromaštva, Luksemburg, 1985

Beleška: Stariji ljudi su žene sa 60 i više godina i muškarci sa 65 i više godina.

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Proširenje koncepta resursa

Analize koje smo gore prikazali upoređuju životni standard dece s obzirom na raspoložive gotovinske prihode. Međutim, kao što je uzeto u obzir argumentima koje je izneo Tompson (1989), aktivnosti države blagostanja nisu ograničene na preraspodelu gotovinskih prihoda. Materijalni 'životni standard' određen je nizom faktora koji ne moraju biti uključeni u 'standardnu' meru raspoloživih gotovinskih prihoda. 'Bezgotovinske' beneficije obuhvataju širok raspon vladinih i nevladinih aktivnosti koje doprinose da pojedinci upravljaju resursima i svojim životnim standardom. Ti resursi mogu potencijalno biti sopstveni proizvod, kao u slučaju uračunatog prihoda od kućnog rada i staranja o deci; mogu biti stečeni kupovinom

(mnoštvo koristi od posedovanja trajnije potrošačke robe); mogu ih obezbeđivati vlade putem zdravstvenih i obrazovnih programa i rešavanjem stambenog pitanja; mogu ih obezbediti poslodavci; ili mogu biti proizvod tržišta, kao u slučaju uračunate zakupnine pri stanovanju u sopstvenom stambenom prostoru.

Bezgotovinske beneficije u svojim različitim vidovima mogu dati značajan doprinos životnom standardu svih grupa stanovništva u razvijenim društvima. Jaki su razlozi za uzimanje u obzir ovih beneficija, naročito kada pravimo poređenja od jedne do druge zemlje, u kom se slučaju mogu izrazito razlikovati sastav paketa resursa domaćinstva i relativna vrednost koja se pridaje gotovinskim i bezgotovinskim društvenim rashodima. Stoga ćemo u preostalom delu ovog poglavlja prikazati rezultate zasnovane na širem konceptu životnog standarda koji pored gotovinskih prihoda obuhvata bezgotovinske beneficije.

Raspon bezgotovinskih beneficija koje bi se potencijalno mogle proceniti daleko je veći nego što su resursi koji se tu zapravo raspoređuju. Idealno bi bilo da se u svakoj analizi obuhvati celokupan opseg bezgotovinskih beneficija, ali postoje veoma izraziti problemi u vezi sa podacima i procenjivanjem koji utiču na praktičnost tog projekta. Na primer, kućni rad u vidu staranja o deci i drugi vidovi nege, kvantitativno je veoma važan, ali je tome teško odrediti vrednost. U rezimeu smo uključili troškove za dva glavna bezgotovinska programa vlade - zdravstvo i obrazovanje. U slučaju Sjedinjenih Američkih Država, obuhvatili smo osim toga zdravstvenu negu koju subvencioniše poslodavac. Analiza takođe obuhvata vrednost uračunatih prihoda od stanovanja u sopstvenom stambenom prostoru, kao i bezgotovinske stambene subvencije, u odabranim zemljama.

Metodologija i pravila uračunavanja

U analizi koja sledi uglavnom se usvaja pristup koji je korišćen u jednom prethodnom proučavanju, uz upotrebu skupa podataka Luksemburške studije prihoda (Smeeding *et al.*, 1992). Što se tiče obrazovanja, u svakom domaćinstvu smo rasporedili troškove u skladu sa prosečnim rashodima po učeniku, prema stepenu obrazovanja, i broju dece u rasponu relevantnog uzrasta.⁷ Kad je u pitanju zdravstvo, procenjivali smo prosečne rashode po osobi, prema godinama i polu, koristeći podatke o ukupnim rashodima sektora zdravstvene nege i podatke o korišćenju. Zatim su iznosi dodeljeni individualnim domaćinstvima u skladu sa godinama i polom članova, i u skladu sa njihovom kvalifikovanošću za pokriće (spomenimo da je to važno u slučaju zemalja gde ne postoji opšta državna zdravstvena nega, kao što su Sjedinjene Američke Države i Australija). U pogledu stambenog pitanja, obuhvatili smo i bezgotovinske subvencije zakupcima stambenog prostora u državnom sektoru, i uračunate prihode vlasnika nekretnina koji u njima stanuju.⁸ U slučaju zakupaca državnih nekretnina, koristili smo podatke o opsegu subvencija (mera kao što je razlika između plaćene stanarine i 'tržišne' stanarine). Što se tiče vlasnika stambenog prostora, ograničenost podataka nas je primorala da usvojimo dva pristupa pri procenjivanju uračunatih prihoda. Za neke zemlje je uračunati prihod meren kao implicitni prihod od zakupnine od čega su oduzimani troškovi posedovanja (hipotekarna kamata, troškovi održavanja i popravki), dok je u drugima izmeren kao stopa povraćaja vrednosti nekretnine.⁹

Tako je za svako domaćinstvo procenjen ukupan iznos bezgotovinskih zdravstvenih, obrazovnih i stambenih beneficija (za zemlje gde su bili dostupni relevantni podaci). Zatim je ukupna svota dobijenih bezgotovinskih beneficija podešena upotrebom istih skala ekvivalentnosti koje su primenjene na podatke o gotovinskim prihodima, i to je pridodato neto raspoloživim gotovinskim prihodima radi dobijanja 'finalnog prihoda' (vidi dole). Treba naglasiti da metode koje su korišćene za procenjivanje i uračunavanje tih bezgotovinskih beneficija nisu nesporne. Za produbljeniju raspravu o razlozima uključivanja bezgotovinskih beneficija u definiciju prihoda, kao i za detaljni opis usvojenog pristupa, upućujemo čitaoce na Vajtford i Kenedi (Whiteford & Kennedy, 1995).

Shodno je očekivanjima da će obuhvatanje ovih bezgotovinskih beneficija definicijom prihoda imati više očiglednih distribucionih posledica. Što se tiče troškova zdravstvene nege, najviše koristi od toga po svoj prilici imaju stariji ljudi, pošto je korišćenje zdravstvene nege unutar te grupe znatno veće nego među mlađim starosnim grupama. Ipak, analiza podataka

o korišćenju pokazuje i to da deca, a naročito mlađa deca, i žene u dobu kada su sposobne da rađaju decu, takođe nesrazmerno koriste zdravstvene usluge u poređenju sa muškarcima u dobu radne sposobnosti (vidi Whiteford & Kennedy, 1995). To navodi na pomisao da bi uključivanje zdravstvenih troškova dovelo do prebacivanja ukupnih resursa od osoba u najboljim godinama bez dece ka starijim ljudima i, u manjoj meri, ka porodicama sa decom. Pored toga, pošto su dodeljene beneficije jednake za grupe iste starosti - pola, zdravstveni troškovi su ravnomernije raspoređeni nego raspoloživi gotovinski prihodi, te se može očekivati da će oni umanjiti izmerenu neujednačenost.

Redistributivni učinak trošenja na državnu zdravstvenu negu takođe će po svoj prilici biti nešto izrazitiji u Australiji i Sjedinjenim Američkim Državama nego u drugim analiziranim zemljama. To je stoga što je u ovim zemljama državna zdravstvena nega naročito usmerena na grupe sa niskim prihodima. Međutim, barem u Sjedinjenim Američkim Državama, ukupne zdravstvene beneficije su zapravo veoma neravnomerno raspoređene, pošto je ujednačujući efekat troškova za državnu zdravstvenu negu više nego ublažen vrednošću zdravstvenog osiguranja koje finansiraju poslodavci (koje ima tendenciju da ide naruku grupama sa većim prihodima).

Može se takođe očekivati da će obrazovne beneficije imati očigledne distribucione efekte. Položaj porodica sa decom očigledno će biti poboljšán u odnosu na druge grupe, no osim toga možemo očekivati da će biti smanjena nejednakost među porodicama sa decom. To je zato što su, kao i zdravstveni troškovi, obrazovne beneficije podjednake za sve primaocce iz iste starosne grupe.

Međutim, teže je predvideti ukupni učinak bezgotovinskih stambenih beneficija. Može se očekivati da će subvencije za zakupninu stanarima državnih stambenih poseda umanjiti neujednačenost (pošto te grupe uglavnom imaju niže prihode), ali je uračunati prihod od nekretnina u kojima stanuje vlasnik kvantitativno daleko značajniji u većini zemalja (mada postoje velike razlike u stepenu posedovanja stambenog prostora između različitih zemalja). Uračunati prihod može se posmatrati kao dohodak od zakupnine koji bi vlasnik mogao da dobije od ovog oblika imetka, umanjeno za troškove uključene u 'zarađivanje' tog dohotka - na primer, otplaćivanje hipotekarnih kamata i troškovi održavanja. To znači da uračunati prihod od nekretnina može biti negativan za domaćinstva u ranoj fazi kupovine, pošto otplaćivanje hipotekarnih kamata može nadmašiti uračunatu zakupninu. Tako ovaj oblik prihoda ima tendenciju da bude raspoređen na životni ciklus i najveću korist od njega imaće oni koji potpuno poseduju svoj stambeni prostor. To znači da je poboljšán položaj starijih ljudi, dok porodice sa decom mogu donekle uznazadovati.¹⁰ Rekavši to, treba spomenuti i da bogatstvo od nekretnina (i mera stanovanja u sopstvenom stambenom prostoru) ima tendenciju uvećavanja zajedno sa prihodima, tako da je ukupni redistributivni učinak stanovanja u sopstvenom stambenom prostoru kompleksan.

Iz prethodne rasprave proizlazi očigledno pitanje, a to je da li bi analiza zasnovana na obuhvatnijem merilu prihoda izmenila zaključke do kojih smo došli u vezi sa dobrobiti dece i drugih grupa stanovništva i merom preraspodele. Sada ćemo se pozabaviti tim rezultatima.

Učinak bezgotovinskih beneficija

U tabeli 11.8 i 11.9 predstavljeni su rezultati našeg proširenja koncepta prihoda. Tabele su iste kao i prethodne koje navode rezultate za raspoložive gotovinske prihode, ali su ograničene na manji broj zemalja za koje su uračunate dodatne komponente prihoda.¹¹ Rezultati su prikazani za svaki od tri koncepta prihoda:

- Prihod 1 predstavlja raspoložive gotovinske prihode, koji su navedeni u prethodnim tabelama, ali su ovde ponovljeni da bi promene bile odmah očigledne;
- Prihod 2 predstavlja raspoložive gotovinske prihode, plus vrednost zdravstvenih i obrazovnih beneficija za svaku zemlju; i
- Prihod 3 je prihod 2, plus vrednost uračunatog prihoda od stanovanja u

sopstvenom stambenom prostoru i vladinih bezgotovinskih stambenih beneficija.

Tabela 11.8 prikazuje efekte proširenja koncepta prihoda na decu uopšte. U svim ovim zemljama, prosečni prihodi dece se povećavaju kada se pridodaju zdravstvene i obrazovne beneficije, i razlika između zemalja se donekle smanjuje. Uračunati prihod od nekretnina je ili neutralan u svojim posledicama ili snižava prosečni položaj dece (Australija, SAD), zato što troškovi nadmašuju beneficije. Može se takođe primetiti da od zdravstva i obrazovanja imaju nesrazmerno više koristi porodice sa decom koje imaju niska primanja, i prosečni prihodi najnižeg kvintila dece se povećavaju za između 15 i 22 procentualnih tačaka, u poređenju sa prosečnim povećanjem za svu decu od između sedam i devet procentualnih tačaka. Rasponi prihoda i džini koeficijenti ukazuju na smanjivanje nejednačenosti u svim zemljama, iako Švedska zadržava svoju poziciju zemlje sa najpravnomernijom raspodelom prihoda između dece, a SAD ima i dalje najmanje ujednačenu.

Tabela 11.9 pokazuje kako procene mere siromaštva variraju u zavisnosti od koncepta prihoda. Upotreba šireg koncepta prihoda ima snažniji efekat na ova merila nego na prosečni položaj dece, iz razloga koje smo upravo naznačili. Mera relativnog niskog prihoda dramatično opada, mada se razlike između zemalja ne menjaju u istoj meri. Nekoliko stvari može biti naročito interesantno. U više slučajeva, SAD ostaju sasvim po strani, sa merom relativnog niskog prihoda koja je i dalje znatno veća nego u sledećoj zemlji po redu, bilo da je to Kanada, Australija ili Velika Britanija.

Tabela 11.8: Prosečni prihodi dece upoređeni sa prosečnim prihodima stanovništva, prema konceptu prihoda i visini prihoda, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Prosečni finalni prihod kao postotak prosečnog finalnog prihoda ukupnog stanovništva

	Sva deca	Najniži kvintil dece	Najviši kvintil dece	Raspon	Džini
koeficijent					
Australija					
Kanada					
Nemačka					
Švedska					
Velika Britanija					
Sjedinjene Američke Države					

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Tabela 11.9: Procenat dece iz porodica sa prihodima ispod fragmenata prosečnih prihoda, prema konceptu prihoda, u odabranim zemljama, sredina 1980-tih

Odsto od prosečnih prihoda prema konceptu prihoda

	40%	50%	60%
Australija			
Kanada			
Nemačka			
Švedska			
Velika Britanija			
Sjedinjene Američke Države			

Izvor: Procene na osnovu podataka iz LIS dokumentacije

Zaključak

U ovom poglavlju nastojali smo da uporedimo ekonomske okolnosti dece iz deset zemalja. Pokazali smo da između zemalja postoji prilično variranje njihovih ekonomskih prilika, a naročito proporcija dece koja žive u nemaštini. Bez obzira na definiciju i tip porodice, ekonomske okolnosti dece su najgore u Sjedinjenim Američkim Državama a najbolje u

Švedskoj. Relativni položaj dece u ostalim zemljama varira u zavisnosti od definicije resursa, korišćenog praga, a takođe i od tipa porodica, zaposlenosti roditelja, i broju i uzrastu dece.

Zašto je to tako? Rezultati koje smo posmatrali proizvod su interakcije složenog skupa demografskih faktora, učestvovanja u radnoj snazi i stope nezaposlenosti, nivoa dohotka, poreza na dohodak i politike transfera, i vrednosti i strukture bezgotovinskih beneficija. Stoga nije jednostavno odgovoriti na to pitanje. Bredšou *et al.* (1993) poredili su paket mera koji predstavlja finansijsku pomoć koju država obezbeđuje za porodice sa decom. Ta studija je aktuelnija nego LIS podaci i obuhvata svih deset zemalja iz ovog poglavlja osim Kanade. Oni su pronašli da relativna vrednost transfernog paketa dečijih beneficija varira u zavisnosti od prihoda porodice, tipa porodice, broja i uzrasta dece, a takođe i u zavisnosti od toga da li je poređenje pravljeno pre ili nakon odbijanja troškova stanovanja. Ipak, ukupno uzev, najizdašniji transferi su u Luksemburgu, Švedskoj i Francuskoj, a najmanje darežljivi u Sjedinjenim Američkim Državama. Ostale zemlje su koncentrisane između njih, s tim što su Nemačka, Velika Britanija i Australija dosta darežljivije od Holandije i Italije. Stoga možemo provizorno sugerisati da su utvrđeni rezultati u smislu procenata siromašne dece možda povezani sa obimnošću paketa dečijih beneficija. Francuska je možda zemlja za koju postoji najveći nesklad između stopa dečijeg siromaštva i vrednosti paketa dečijih beneficija. Moguće objašnjenje je da je u Francuskoj pomaganje dece motivisano, u većoj meri nego u ostalim zemljama, nekim drugim razlozima osim ublažavanja siromaštva - naročito natalitetom.

Treba takođe imati na umu da se rezultati prikazani u ovom poglavlju odnose na situaciju sredinom 1980-tih, i da su se okolnosti dece najverovatnije prilično promenile od tada. Zaista, u Velikoj Britaniji na primer, znamo da se povećala proporcija dece koja žive u domaćinstvima sa prihodima nižim od polovine prosečnih, sa 24 odsto u 1987 na 32 odsto u 1991/92 (Odeljenje za socijalnu zaštitu, 1994). S obzirom na povećanje stopa dečijeg siromaštva širom razvijenog sveta, što smo spomenuli u uvodnom poglavlju, nije neopravdano pretpostaviti da bi novija komparativna analiza pokazala dalje pogoršanje ekonomskih okolnosti dece i na drugim mestima.

Zadatak dovođenja u vezu rezultata socijalne politike i polazišta koja ih prouzrokuju, jedan je od većih izazova komparativnog istraživanja politike. Očigledno je da još dosta toga treba uraditi, ali je potencijal komparativnog istraživanja da usmeri naše razumevanje odrednica životnog standarda popriličan. Ukoliko vlade imaju ozbiljnu nameru da se pozabave dečijim siromaštvom, pouke koje možemo izvući iz primera drugih zemalja mogu pokazati put ka delotvornijim političkim odgovorima.

Beleške:

¹ Ova analiza je zasnovana na iskustvima više zemalja, ali se naročito poziva na iskustva Novog Zelanda. Treba spomenuti da su Tompsonovi argumenti bili izloženi brojnim kritikama. Vidi Hils (Hills, 1992).

² Za kritiku ove pretpostavke i predloge alternativa, vidi Dženkins (Jenkins, 1991). Za raspravu o tome kako izbor jedinice prihoda može uticati na procene mere niskih prihoda, vidi Džonson i Veb (Johnson & Webb, 1989).

³ LIS podaci dostupni su u više 'talasa' - prvi talas obuhvata ankete sprovedene početkom 1980-tih - između 1979 i 1983 - dok drugi talas (korišćen u ovoj analizi) obuhvata ankete između 1984 i 1987. Sada pristižu rezultati trećeg talasa (oko 1990), ali će broj obuhvaćenih zemalja biti ograničen bar još nekoliko godina.

⁴ U ovom odeljku je korišćen sledeći koncept prihoda. Prihod od zarada i plata, sopstvene firme i imovine daju 'faktorske prihode'. Faktorski prihodi plus stručne i privatne penzije daju 'tržišne prihode'. Javni transferi, privatni transferi, i svi drugi gotovinski prihodi, kada se dodaju tržišnom prihodu, daju

---

'bruto prihod'. Bruto prihod umanjen za lični porez na dohodak i doprinose zaposlenih za socijalno osiguranje daje 'neto raspoloživi gotovinski prihod'. Sledeći praksu HBAI, negativni prihodi podešavaju se na nulu.

⁵ To su '5 odsto zaokružene srednje vrednosti' za svaku grupu dece i za ukupno stanovništvo. To znači da gornjih i donjih 5 procenata od svih slučajeva nije obuhvaćeno proračunima, da bi se izbegao iskrivljujući efekat slučajeva na krajnjim granicama, dok je u isto vreme uključeno mnogo više informacija o uzorcima nego što bi bio slučaj pri, na primer, poreljenju srednjih tačaka. Ipak, džini koeficijenti izračunati su s obzirom na ceo uzorak.

⁶ Iako ova definicija može izgledati donekle proizvoljna, treba primetiti da, pošto se starosna granica za penziju razlikuje od zemlje do zemlje, poreljenja na osnovu ma kog starosnog praga obuhvatiće različite proporcije ljudi koji još uvek rade u nekim zemljama, dok će u drugim zemljama ljudi koji su se zapravo penzionisali biti grupisani sa onima koji još uvek rade.

⁷ Uprkos značaju državnog finansiranja visokog obrazovanja u nekim od zemalja u pitanju, naša analiza je ograničena na osnovno i srednje obrazovanje. Takvu odluku smo doneli delimično jer nam LIS podaci za neke zemlje nisu omogućavali da posebno identifikujemo studente visokog obrazovanja, a i zato što većina korišćenih anketa o prihodima ne obuhvata studente koji stanuju u ustanovama kao što su studentski domovi.

⁸ Međutim, za Švedsku i Nemačku nismo mogli da dođemo do odgovarajućih podataka za procenu bezgotovinskih stambenih beneficija.

⁹ Te dve mere ne moraju se nužno poklapati. Stoga treba naglasiti da mera finalnog prihoda koja uključuje bezgotovinski prihod od nekretnina ne mora biti strogo uporediva.

¹⁰ Na veličinu te preraspodele ka starijem stanovništvu mogu ipak uticati promene obrazaca posedovanja tokom vremena. Na primer, u Velikoj Britaniji poslednjih godina je znatno povećana mera posedovanja stambenog prostora. Ipak, najveći porast zabeležen je među grupama mlađeg starosnog doba; porast tek treba da dođe do grupa starijeg doba. Nasuprot tome, u zemljama gde je posedovanje sopstvenog stambenog prostora duže vremena podsticano (na primer, u Sjedinjenim Američkim Državama), mera stanovanja u svom stambenom prostoru na vrhuncu je u kasnijem dobu životnog ciklusa.

¹¹ To je uglavnom posledica činjenice da podaci potrebni za procenjivanje vrednosti bezgotovinskih beneficija i dodeljivanje tih svota domaćinstvima nisu na raspolaganju za sve zemlje. Ipak, obuhvaćene zemlje - Velika Britanija, Zapadna Nemačka, Švedska, Australija, Kanada i Sjedinjene Američke Države – predstavljaju niz država blagostanja sa radikalno drugačijim uređenjem socijalnog staranja.